

„Nem akarok csúnya szavakat használni...” – Átjárás nyelvi ideológia és nyelvi tevékenység között (absztrakt)

Az elmúlt évtizedben a magyar szociolingvisztikai kutatások egyik kedvelt témája a nyelvi ideológiák kérdése lett. Maga a terminus többféleképpen is értelmezhető, jelen előadás olyan nyelvvel kapcsolatos elképzelésekre alkalmazza, melyeknek hatásuk van a nyelvhasználatra, befolyásolják az emberek nyelvi viselkedését, s mások megítélését a beszédük alapján. A nyelvi ideológiák hátterében sokszor valamilyen társadalmi-politikai elgondolás vagy filozófiai eszmerendszer áll, így beszélhetünk beágyazott, kevésbé beágyazott illetve beágyazatlan nyelvi ideológiákról. Ezzel összefüggésben a nyelvi ideológiák a közösségek kultúrájába és normarendszerébe is beépülnek, meghatározzák a nyelvről való gondolkodást. Előadásom első felében egy elméleti bevezetőt követően a nyelvi ideológiák kutatásának jelentőségéről, kérdéseiről, a módszertanának nehézségeiről és magának a személelmódnak általános felvetéseiről fogok beszélni.

Előadásom második felében az aktuális kutatásom eddigi részeredményeit fogom ismertetni. Ez a vizsgálat az obszcenitások, káromkodások mögötti nyelvi ideológiák kérdésével foglalkozik. A jelenségkör ilyen elméleti kiindulópontból való megközelítése újszerű, pedig a nyelvhelyességgel kapcsolatos ideológiák megértésének előfeltétele, hogy a nyelvi elemek minél szélesebb körében vizsgáljuk meg a metanyelvi reflexiókat és az implicit értékeléseket. A kutatás mintája három eltérő szociokulturális tényezővel rendelkező gyakorlatközösség volt, melyeknek tagjai fiatal felnőttek. A vizsgálat első része kérdőíves felmérés volt, második pedig csoportos interjú. A fő kérdésfelvetések, hogy milyen szituációkban tekintik az adatközlők megengedettnak az obszcén szóhasználatot, erre kizárólagos tiltás érvényes-e, milyen nyelvi ideológiák határozzák meg a káromkodások kérdéskörét, és hogyan viszonyulnak a nyelvi normákhoz a megkérdezettek.